

Nr 226.

Godkänd av första kammaren den 22 maj 1918.

Godkänd av andra kammaren den 22 maj 1918.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande bestämmelser om valsättet vid val till andra kammaren och landsting.

(Konstitutionsutskottets utlåtande nr 11.)

Till Konungen.

Vid innevarande års riksdag har genom två särskilda, inom andra kammaren väckta motioner framställts följande förslag:

dels, uti motionen nr 118, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vad mån en revision av nu gällande bestämmelser om valsättet vid val till andra kammaren och till landsting borde äga rum för att vinna rättelse av de brister, som vunnit erfarenhet visat vidlåda desamma med särskilt avseende fäst på en begränsning av valkretsarnas antal och på förekommandet av missbruk av partibeteckningar på valsedlarna, samt att snarast möjligt till riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar, vartill utredningen kunde föranleda;

dels, uti motionen nr 173, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om, på vilket sätt ändringar i den proportionella val-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 14 saml. 75 häft. (Nr 226—229.) 1

metoden må kunna komma till stånd för att inom riksdag samt eventuellt även landsting och stadsfullmäktige, som välja medlemmar till första kammaren, en verkligt proportionell representation må kunna åstadkommas.

Genom riksdagens beslut infördes 1909 proportionellt valsätt dels vid valen till riksdagens båda kamrar, dels vid val till landsting och stadsfullmäktige, dels ock vid val av riksdagens utskott, och skulle vid dessa olika val i huvudsak enahanda regler tillämpas. Enligt vid 1913 års riksdag genomförda ändringar i kommunalförfattningarna tillämpas dessa regler också vid vissa inom kommunala representationer försiggående val ävensom vid val till kommunalfullmäktige.

Redan de erfarenheter, som vunnos under de första åren av den proportionella valmetodens tillämpning, gävo vid handen, att denna var behäftad med vissa olägenheter. Riksdagen föranleddes därav 1911 att i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t på grundvalen av de erfarenheter, som av dittills förrättade val vunnits eller möjligen kunde av 1911 års val vinnas, täcktes låta utreda, på vilket sätt de brister, som visat sig vidlåda den nu tillämpade proportionella valmetoden, kunde avhjälpas. Med anledning härav och enligt av Eders Kungl. Maj:t givet bemyndigande tillkallade chefen för kungl. justitiedepartementet vissa personer att såsom sakkunniga inom departementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande de ändringar i gällande bestämmelser om den proportionella valmetoden, som vore ägnade att på lämpligt sätt avhjälpa de brister, varav den i tillämpningen befunnits lida. Vid utredningen skulle, i överensstämmelse med vad riksdagen i sin skrivelse uttalat, iakttagas, att grunderna för metoden icke finge rubbas. De kommitterade avgåvo i december 1913 sitt betänkande.

De modifikationer i den gällande metoden, som de kommitterade föreslogo, gingo framför allt ut på att åstadkomma en bättre ordning för *fördelningen av platserna inom partier*. Genom reduktionsregelns kombinerings med rangordningsregeln, vilken vid valuträkningen skall i viss utsträckning tillämpas, innan den förra får komma till användning, hade en dualism uppstått, som i vissa fall, då rangordningsregeln icke kunnat tillämpas, ledde till mindre tillfredsställande resultat. Metoden hade nämligen i dylika fall ofta föranlett, att en kandidat, som ett antal valmän inom partiet önskat se vald framför en annan, blivit övervunnen av denne senare på grund huvudsakligen av dessa valmäns röster. Detta hade särskilt inträffat, då två i verkligheten skilda

partier ingått kartell och röstat under samma partibeteckning. Det förslag till den nuvarande metodens förbättrande, som de kommitterade framlade, riktade sig i första hand mot nu angivna brist i densamma, men var samtidigt av beskaffenhet att kunna undanröja vissa andra i betänkandet anmärkta olägenheter. Dess innebörd var i korthet sagt, att — i motsats till vad nu är fallet och med tillämpning av rangordningsprincip i större utsträckning än för närvarande — ett å valsedeln högre stående namn under alla omständigheter skulle äga ett visst företräde framför ett lägre stående. Detta företräde skulle bestå däri, att en röstsedel under inga förhållanden kunde komma att tillgodoräknas ett lägre stående namn, innan de högre stående erhållit plats (absolut rangordning). Två av de kommitterade betonade i särskilt yttrande sina betänkligheter med hänsyn till den i betänkandet förordade metodens komplicerade beskaffenhet och ifrågasatte alternativt en mindre omfattande omläggning av den nuvarande metoden.

Vid sidan av nu nämnda förslag beträffande platsfördelningen inom partier påyrkade de kommitterade ändringar i metoden, dels därhän, att rätten till röstning utan partibeteckning skulle bortfalla, dels beträffande valen av suppleanter och efterträdare.

Vad däremot angår reglerna för *fördelning av platserna mellan partier*, syntes det de kommitterade näppeligen kunna påstås, att den för detta ändamål tillämpade D'Hondtska regeln inom de särskilda valkretsarna, sedda var för sig, givit otillfredsställande resultat. Det hade visserligen påståtts, att metoden mer än tillbörligt gynnade det största partiet. Sålunda hade t. ex. vid riksdagsmannavalet 1911 de två mindre partierna erhållit ett mindre antal platser än det, varpå de, enligt sina respektive röststyrkor, beräknade sammanlagt för hela landet, kunnat göra anspråk. Det anmärkta förhållandet visade emellertid enligt de kommitterades mening strängt taget endast, att valkretsarna vore för små för att metoden i nu berörda hänseende skulle giva fullt tillfredsställande resultat, och frågan om en ändring av bestämmelserna härut innan ansågs icke falla under det kommitterade lämnade uppdraget.

Den för utredningen givna föreskriften, att grunderna för den gällande metoden ej finge rubbas, ansågs av de kommitterade utgöra ett hinder även för upptagande av vissa andra spörsmål, som eljest syntes dem värda att tagas i övervägande. Till dessa hörde framför allt spörsmålet om införande av officiella vallistor i den ena eller andra formen, en anordning som de kommitterade ur åtskilliga synpunkter funno erbjuda betydande fördelar. Bland annat vore den ägnad att möjliggöra införandet av regler rörande ingående av kartell ävensom om skydd

för partibeteckning. Behovet av dylika regler framhölls starkt. Det vore särskilt ett missförhållande av viss betydelse, att om två skilda partier beslutat rösta under samma partibeteckning, eller om ett parti utan överenskommelse tagit ett annats beteckning, splittringen inom det ena partiet kunde förskaffa det andra partiet platser, som ej tillkomme det. Den övergång till genomförd rangordning, som de kommitterade föreslogo, vore ägnad att skärpa berörda olägenhet. Då de kommitterade av sitt uppdrags art funno sig förhindrade att framlägga förslag i berörda hänseenden, voro de således fullt medvetna om att ur ovan antydda synpunkter betänkligheter kunde göras gällande mot antagande av en metod med absolut rangordning mellan namnen, men olägenheterna syntes dock icke vara större än att de kommitterade funno en sådan metod i allt fall böra föredragas.

Sedan betänkanudet för yttrande remitterats till vissa myndigheter, tillstyrkte omkring halva antalet kommitterades förslag eller förklarade sig ej hava något att erinra mot detsamma antagande, under det att de övriga mer eller mindre bestämt avstyrkte förslaget.

Betänkanudet har så till vida lett till resultat, att på grundval av detsamma ett förslag om nya regler för utseende av ersättare till riksdagsmän av Eders Kungl. Maj:t framlades för 1914 års B-riksdag och av denna antogs. På grundval av ett särskilt yttrande av de kommitterade hade redan vid 1913 års riksdag en liknande ändring genomförts med avseende å val av suppleanter till landstingsmän och efterträdare till stadsfullmäktige. I övrigt har betänkanudet ej föranlett någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd. Då ovan omnämnda Eders Kungl. Maj:ts proposition 1914 framlades, förklarade sig departementschefen — med hänsyn bland annat till att meningarna i ämnet såväl bland de kommitterade själva som bland de i saken hörda myndigheterna varit delade — ej beredd att tillstyrka framläggande av förslag i huvudfrågan.

Uti ifrågavarande motioner beröres företrädesvis den olägenhet av nu gällande ordning för andrakammarvalen, som består däri, att valresultatet för landet i dess helhet icke blivit fullt rättvist, i det att mindre partier i regel erhållit mindre antal platser än det, varpå de, enligt sina respektive röststyrkor, beräknade sammanlagt för hela landet, kunnat göra anspråk, medan däremot större partier fått ett större antal platser än som enligt denna beräkningsgrund rätteligen bort tillkomma dem. Båda motionärerna framhålla därjämte, att denna olägenhet även framträtt vid landstingsmannavalen; i motionen nr 173 beröres dessutom dels valen till första kammaren, dels valen till stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landsting.

I syfte att åvägabrunga en verkligt proportionell representation har i båda motionerna i första hand ifrågasatts en begränsning av valkretsarnas antal, varvid i motionen nr 173 uttalats, att länen i regel borde utgöra valkretsar vid andrakammarvalen, dock att vissa mindre län kunde sammanslås. Sistnämnda motion skiljer sig för övrigt i så måtto från motionen nr 118, att begränsningen av valkretsarnas antal i densamma icke anses tillfyllestgörande för det angivna syftet, utan däri ifrågasatts en sådan anordning, att de vid valen i de särskilda valkretsarna uppkomna resultaten skulle justeras på grundval av en jämförelse mellan å ena sidan dessa resultat, å andra sidan de röststyrkor, som partierna uppnått inom landet i dess helhet. Denna justering, vars syfte bör vara att åt varje parti giva så stor representation, som det skulle hava erhållit, därest hela riket utgjort en valkrets, tänkes i motionen tillgå på så sätt, att de partier, som vid det egentliga valet erhållit större antal platser, än som bort tillkomma dem, få avstå dessa platser åt de partier, som erhållit en alltför liten representation.

Det är otvivelaktigt, att det mindre tillfredsställande resultat, som hittills förrättade andrakammarval, ur strängt proportionalistisk synpunkt betraktade, givit beträffande platsernas fördelning mellan partierna, sammanhänger med den omständigheten, att valkretsarna i regel icke hava att tillsätta mer än tre till fem representanter; endast ett fåtal kretsar välja sex eller sju ledamöter av andra kammaren. På denna konsekvens av valkretsindelningen var man redan vid dennas införande förberedd. I syfte att åvägabrunga ett så troget återspeglade av olika riktningar som möjligt hade den s. k. proportionsvalskommittén föreslagit, att länen i regel skulle utgöra valkretsar; endast vissa större län skulle delas i högst två sådana, varjämte större städer skulle utgöra egna valkretsar. Detta förslag hade av Eders Kungl. Maj:t upptagits i propositioner vid 1904 och 1905 års riksdagar samt vid 1906 års riksdagen ur andra synpunkter mött starka betänkligheter att införa valkretsar av sådan storlek, som i nämnda förslag avsågs. Följden härav skulle bliva, ansåg man, att valmännen icke kunde komma i sådan personlig beröring vare sig med varandra eller med kandidaterna, som vore önskvärd, att hela valproceduren härigenom bleve invecklad och tung, och att valen alltför mycket komme att läggas i händerna på valledningen. Olägenheterna med de stora valkretsarna gjorde sig särskilt gällande i de delar av landet, som hade en jämförelsevis gles befolkning. Under erkännande därav, att det proportionella systemets

innersta syfte bäst komme fram i stora valkretsar, ansågo förespråkarna för denna uppfattning, att valsättet med fördel kunde användas även i mindre valkretsar. Givet vore dock, att med de mindre kretsarna möjligheten för flera olika politiska skiftningar att var för sig göra sig gällande bleve mindre. Detta ansågs dock utgöra en mindre olägenhet, särskilt vid jämförelse med majoritetsvalen, där endast ett parti, majoritetspartiet, vore tillförsäkrat inflytande. I överensstämmelse med dessa synpunkter och i anslutning till den ståndpunkt i frågan, som 1906 kommit till uttryck såväl i en motion av herr Petersson i Påboda n. fl. som i konstitutionsutskottets utlåtande, föreslog Eders Kungl. Maj:t vid 1907 års riksdag den valkretsindelning, som nu är gällande. Det var sålunda med full avsikt, som kravet på exakt proportionell rättvisa i någon mån sköts å sido. Ännu 1912 intog riksdagen denna ståndpunkt, då den i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan avtog en inom riksdagen väckt motion om utredning angående införande av större valkretsar. Konstitutionsutskottet yttrade härom bland annat: »Av vad som anförts framgår otvetydigt, att de anmärkningar, som blivit framställda emot valkretsar av mindre omfång, visserligen icke kunna fränkännas betydelse, men likväl ej funnits vara av den vikt, att de böra anses uppväga de olägenheter, som med alltför stora valkretsar kunna vara förenade. Utskottet kan ej heller finna, att den under de senast förrättade valen vunna erfarenheten varit sådan, att den kan giva berättigad anledning att nu beträffande valkretsarnas omfång föreslå någon förändring. Redan med valkretsar av det omfång, som nu är fastställt, hava svårigheterna ej varit ringa att åstadkomma behörig samverkan mellan valmännen vid uppsättandet av kandidater. Visserligen kan det påvisas, att minoritetspartierna uti de olika valkretsarna i många fall ej fullt kunnat få tillfälle utnyttja sina röstetal, och att till följd härav rätt betydande röstöverskott uppstått, men detta har dock ej uteslutande varit förhållandet inom de minsta eller tremansvalkretsarna, utan även förekommit inom fyra- och femmansvalkretsarna.» Utskottet fann sålunda ej tillräcklig anledning föreligga att tillstyrka någon förändring uti den efter mogen prövning införda och utav vårt lands befolkningsförhållanden och stundom vitt skilda bygdeintressen betingade begränsningen vad beträffar valkretsarnas storlek. Med hänsyn tagen till denna riksdagens uppfattning och på skäl, som i det föregående vidrörts, ansågo sig, som redan nämnts, 1911 års kommitterade ej böra upptaga frågan om en omläggning av valkretsarna.

De betänkligheter, som sålunda gjort sig gällande mot valkretsar

av större omfattning än de nuvarande, torde icke längre kunna anses äga samma grad av giltighet som förut. Även om övergången från enmansvalkretsar till valkretsar av den storlek, som avsågs exempelvis i proportionsvalskommitténs förslag, icke var lämplig, och även om det icke heller kunde anses tillrådligt att kort efter de proportionella valens införande företaga en sådan omläggning, som i nyssnämnda motion föreslogs, så följer därav icke utan vidare, att enahanda synpunkter alltjämt böra bliva avgörande. De betänkligheter, vilka ur dylika synpunkter mött mot den konsekventare utformning av de proportionella valens idé, som en sådan åtgärd skulle innebära, synas alltså icke böra utgöra ett hinder för att, såsom en naturlig konsekvens av de proportionella valens införande, nu taga under övervägande den genom erfarenheterna från de sist förrättade andrakammarvalen aktuell vordna frågan om en omläggning av valkretsarna i den riktning, som motionärerna ifrågasatt. Frågan torde, såsom av dem föreslagits, böra göras till föremål för en av Eders Kungl. Maj:t föranstaltad utredning. Huru genomgripande förändringen bör göras, får utredningen utvisa. Denna torde emellertid lämpligen kunna utgå från en undersökning, i vad mån det kan visa sig lämpligt att använda länen såsom valkretsar. Att — såsom i en av motionerna ifrågasatts — i vissa fall gå ännu längre, torde knappast visa sig tillrådligt. Det kan sålunda, med hänsyn till den naturliga samhörighet, som gör sig gällande inom länen, ganska allvarligt ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att sammanslå mindre län till en valkrets. Dessutom torde det, såsom i motionen nr 118 antytts, böra fasthållas, att i områden med mycket gles befolkning särskild varsamhet måste iakttagas vid valkretsarnas utvidgning. Å andra sidan bör det tagas under övervägande, huruvida icke skäl kunna föreligga att uppdelas åtminstone de största länen i två eller eventuellt flera valkretsar.

Det är självklart, att en sådan utökning av valkretsarna icke i och för sig är ägnad att garantera exakt proportionell rättvisa partierna emellan. Det bör särskilt uppmärksammas, att till de ojämnheter i detta hänseende, som under nu gällande ordning yppat sig, även andra omständigheter än valkretsarnas litenhet bidragit. Det kan särskilt tänkas — och torde i själva verket ofta hava förekommit —, att ett parti gynnas och ett annat missgynnas genom tillämpning i större utsträckning av kartell dem emellan; att det ena partiet erhåller för svag representation och det andra för stark, beror i sådana fall ej allenast på det förnas litenhet, utan även på att detta understött det

senare i fullt medveten avsikt att därigenom förhjälpa det till platser, som det själv ej kunnat besätta.

Om man uppställer det kravet på de proportionella valen, att de skola giva en fullt trogen avspegling av valmanskåren, blir man således nödsakad att vidtaga ytterligare åtgärder utöver en sådan omläggning av valkretsarna, som här ovan ifrågasatts. Till vad enligt motionen nr 173 i detta syfte föreslagits, kan riksdagen emellertid ej ansluta sig. Den anordning, som däri skisserats, innebär, att, sedan efter skedd röstsammanräkning i de olika valkretsarna vissa personer förklarats valda, några av dessa med anledning av en sedermera företagen sammanräkning för hela landet skulle kunna berövas sina mandat. En dylik anordning kan riksdagen ej finna tilltalande. Naturligare synes då vara att antingen förlägga hela röstsammanräkningen till en central myndighet, som vid platsernas fördelning på ett eller annat sätt skulle hava att taga hänsyn till det för landet i dess helhet uträknade valresultatet, eller ock — med bibehållande i övrigt av nuvarande ordning — reservera ett antal mandat att vid sidan av de i de särskilda valkretsarna förrättade valen på lämpligt sätt fördelas bland partierna i syfte att undanröja de ojämnheter, som genom dessa val uppkommit i fråga om partiernas proportionella representation. Frågan, huruvida åtgärder av nu nämnd art kunna vara erforderliga, bör enligt riksdagens uppfattning ej förbigås vid en utredning, som har till syfte att undersöka möjligheterna för en utveckling av det proportionella systemet i riktning mot större följdriktighet.

Vad som hittills anförts hänför sig till ordningen för andrakammarvalen. Huruvida och i vad mån ändringar av enahanda slag kunna och böra vidtagas i fråga om andra val, där proportionell valmetod tillämpas, synes riksdagen mera tvivelaktigt. I alla händelser låter det sig näppeligen göra att — såsom uti motionen nr 173 ifrågasatts — vidtaga sådana anordningar i fråga om valen till första kammaren och till de korporationer, som välja denna, att en fullt exakt återspeglings av valmanskåren kommer till stånd. I fråga om en omläggning av landstingsvalkretsarna synes vida större varsamhet vara av nöden än i fråga om valkretsarna vid andrakammarvalen. I anledning av en i detta ämne väckt motion framhöll konstitutionsutskottet 1912, att när det gällde val av landstingsmän, man icke finge förbise, att landstinget utgjorde en kommunalrepresentation, som har åt sig anförtrödd vården av länets gemensamma angelägenheter, varvid det vore av största betydelse, att de olika orternas intressen bleve behörigt tillgodosedda och bevakade. Det vore därför nödigt, att de personer, som valdes till landstingsmän, vore sådana, som var på sin ort åtnjöte

det största förtroendet samt ägde kännedom om valmännens önskningsar och behov. Ju större valkretsarna gjordes, desto svårare måste det bli att åstadkomma den samverkan mellan valmännen och kandidaterna, som särskilt i detta fall vore av behovet påkallad. Om också de vart sjätte år förekommande valen av ledamöter i riksdagens första kammare måste åt landstingsmannavalen giva även en politisk karaktär och således jämväl hänsyn anses böra tagas därtill att olika politiska partier inom landstinget bleve, såvitt möjligt, efter proportionella grunder representerade, hade utskottet ej funnit ådagalagt, att den nuvarande valkretsindelningen härvid medfört några avsevärda olägenheter, som skulle kunna motväga fördelarna av den allsidiga behandlingen av länets gemensamma inre angelägenheter.

Riksdagen delar till fullo denna uppfattning. Emellertid torde det, vid en sådan utredning angående det proportionella systemet över huvud, som riksdagen vill begära, icke vara lämpligt att på förhand från utredningen utesluta vissa slag av val, där detta system tillämpas. Visar det sig, att i vissa fall även vid landstingsval och övriga kommunala val kravet på större proportionell rättvisa kan fyllas utan att därmed nu angivna synpunkter förbises, torde således även åtgärder i sådan riktning böra tagas under övervägande.

I motionen nr 118 har framhållits den omständigheten, att nu gällande valmetod håller möjligheten öppen för en grupp valmän att för sina valsedlar använda en annan grupps partibeteckning mot denna grupps vilja och medgivande, och ifrågasatt ändringar i vallagen i syfte att om möjligt förhindra ett sådant förfaringsätt. Riksdagen är med motionären ense om att i detta hänseende ett uppenbart missförhållande föreligger. Det är möjligt, att det för andrakammarvalens vidkommande skulle komma att av sig själv försvinna, därest en anordning i syfte att åt alla partier garantera en representation fullt motsvarande deras röststyrka komme att genomföras. Ty i så fall skulle varje anledning för ett parti att genom begagnande av ett annats partibeteckning söka vinna en starkare representation komma att bortfalla, på samma gång som begagnandet av den främmande partibeteckningen skulle utesluta de i den ifrågavarande valkretsen på partiets kandidater avgivna rösterna från inflytande på bedömandet av valresultatet i stort. Kommer åter en sådan anordning icke till stånd, är det enligt riksdagens mening synnerligen angeläget att genom särskilda åtgärder söka vinna rättelse i det av motionären anmärkta missförhållandet. För andra val än andrakammarval är behovet i alla händelser ofrånkomligt.

Riksdagen förutser, att detta spörsmål icke kan lösas utan väsentliga ändringar i nu gällande regler. Man torde således icke kunna undgå att i en eller annan form införa officiell inregistrering av partibeteckningar och eventuellt även vallistor. Olägenheterna av dylika åtgärder äro uppenbara, men angelägenheten att råda bot för det ifrågavarande missförhållandet är enligt riksdagens mening så stor, att allvarliga åtgärder böra vidtagas för att undanröja detsamma. Det torde därjämte böra erinras, att en dylik officiell inregistrering ur vissa andra synpunkter kan erbjuda stora fördelar.

Vid utredningen av frågan om skydd för partibeteckning, som enligt det ovan anförda står i visst sammanhang med frågan om åtgärder till åvägabringande av större proportionell rättvisa och således torde böra prövas i samband med denna fråga, synes sålunda intet skäl föreligga att liksom i 1911 års riksdagsskrivelse på förhand fastslå, att grunderna för nu gällande metod ej få rubbas. Fastmera bör utredningsuppdraget vara av den art, att — i olikhet med vad som var fallet i fråga om 1911 års kommitterade — hinder ej möter mot att överväga frågan om införande av officiella partibeteckningar och vallistor. Utredningen torde böra innefatta alla de slag av val, där proportionell metod för närvarande tillämpas.

Den uti motionen nr 118 gjorda erinran, att även andra brister i den nuvarande metoden än de, som nu vidrörts, yppat sig vid dess tillämpning, har för riksdagen utgjort en anledning att taga under övervägande, vad som i detta hänseende lämpligen kan åtgöras.

Den väsentligaste av berörda brister — den otillfredsställande ordningen för platsernas fördelning inom partier — har, om den än under senare år framträtt i klarare belysning, beaktats redan av 1911 års kommitterade. Riksdagen har icke haft anledning att ingå på en närmare prövning av det i det föregående omnämnda förslag till dessa avhjälpande, som de kommitterade framlade, och vill endast erinra, att dessa själva ansågo sitt uppdrags karaktär utgöra ett hinder för att föreslå en sådan anordning, som de själva funno fullt tillfredsställande. Såsom i det föregående erinrats, finner riksdagen icke tillräckliga skäl föreligga att nu lika bestämt, som 1911 var fallet, fasthålla vid principen, att grunderna för gällande metod ej få rubbas, och därigenom begränsa möjligheterna för metodens utveckling till större fullkomlighet. Frågan om sättet för platsernas fördelning inom partier torde sålunda böra upptagas till en mera förutsättningslös prövning, varvid bland annat böra undersökas de möjligheter, som officiell inregistrering av vallistor kan erbjuda att dels förenkla metoden, dels avhjälpa sådana

olägenheter av densamma (särskilt dess verkningar i vissa fall, då kartell förekommer), som utan en dylik åtgärd ej stå att bota.

På grund av vad sålunda anförts, får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om de åtgärder, som må kunna vidtagas till undvikande av de olägenheter, som enligt vunen erfarenhet vidlåda gällande regler för proportionellt valsätt, samt för riksdagen framlägga de förslag, vilka utredningen må kunna föranleda.
Stockholm den 22 maj 1918.

Med undersätlig vördnad.

Nr 227.

Godkänd av första kammaren den 22 maj 1918.

Godkänd av andra kammaren den 22 maj 1918.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104 med förslag till ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

(Konstitutionsutskottets utlåtande nr 12.)

Till Konungen.

I en den 19 februari 1918 till riksdagen avlåten proposition nr 104 har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

Vid behandling av denna proposition hava kamrarna stannat i olika beslut, i följd varav frågan förfallit; vilket riksdagen får för Eders Kungl. Maj:t tillkännagiva.

Stockholm den 22 maj 1918.

Med undersätlig vördnad.
